

Ugdymas dirbant su jaunimu: jaunimo neformaliojo ugdymo kokybės paieškos

Justina GARBAUSKAITĖ-JAKIMOVSKA

Vilniaus universitetas

Universiteto g. 9/1

Vilnius

Tel. (8 5) 266 76 25

El. paštas: justina.garbauskaite@gmail.com

Santrauka. *Straipsnyje nagrinėjamas jaunimo neformaliojo ugdymo (JNU¹) bruožų ir principų (ne)suderinamumas su poreikiu gerinti šio ugdymo kokybę. Laikomasi pozicijos, kad kokybės siekis liberalioje visuomenėje yra būdingas visoms sritims ir pripažįstamas legitimu a priori, tačiau priemonės, kuriomis yra siekiama kokybės, neretai pasižymi autoritarinėmis, ribojančiomis ir formalizuojančiomis savybėmis, kurios iš esmės yra nesuderinamos su JNU vertybėmis, principais ir tikslais. Aprašomas jaunimo neformaliojo ugdymo reiškinys Europos ir Lietuvos kontekstuose, nagrinėjama jaunimo neformaliojo ugdymo kokybės samprata, kriterijai ir esamos kokybės gerinimo praktikos.*

Pagrindiniai žodžiai: *jaunimo neformalusis ugdymas, kokybė, pripažinimas, laisvė.*

Įvadas

Didėjantis visuomenės domėjimasis mokymusi visą gyvenimą reikalauja daugiau dėmesio skirti neformaliajam ugdymui (NFU). Šis ugdymas tarptautinių organizacijų yra laikomas pagrindine priemone visą gyvenimą trunkančiam mokymuisi užtikrinti ir vis dažniau yra pripažįstamas visaverčiu formaliojo švietimo partneriu, kuris dėl savo konservatyvios prigimties ir būdingos inercijos nėra pajėgus keistis drauge su greitai besikeičiančiais visuomenės poreikiais ugdyti(s). Jaunimo NFU yra viena neformaliojo ugdymo dalių, skirtų asmenims nuo 14 iki 29 metų, organizuojama darbo su jaunais žmonėmis pagrindu. Šio ugdymo atsiradimas Lietuvoje siejamas su Nepriklausomybės atkūrimu ir naryste tarptautinėse organizacijose. Dėl savo naujumo jaunimo NFU yra mažai tiriamas, abstrakčiai reglamentuojamas ir nepažįstamas visuomenei, kurioje normalus ir įprastas ugdymas – tai formalusis švietimas, pasižymintis aiškiomis ribomis, struktūromis, procesais, kontrole, vertinimu ir dokumentavimu. Į ugdymo areną įžengus ugdymui, kuris yra savanoriškas, kuriame užsiėmimai ar kursai retai struktūruojami įprastais (formaliojo švietimo sistemai – J. G. J.) laiko tarpų ar dalykinio turinio principais, o mokymosi pasiekimai bei rezultatai yra retai dokumentuojami ar vertinami įprastais, matomais būdais (Chisholm 2005), neretai susiduriama su visuomenės pasipriešinimu dėl tokio ugdymo neaiškumo ir neapibrėžtumo. Spėsdamos šią problemą, tarptautinės ir nacionalinės organizacijos darbą nukreipė į jaunimo NFU pripažinimo didinimą, o Europos jaunimo forumas priėjo prie išvados, jog jaunimo orga-

¹ Santrumpos JNU (jaunimo neformalusis ugdymas) ir NFU (neformalusis ugdymas) tekste vartojamos sinonimiškai, atsižvelgiant į tai, jog ir vienos, ir kitos dokumentą paskelbusios organizacijos jaunimo politikos kontekste abiejų sąvokų turinys yra vienodas.

nizacijos ir institucijos, kad pasiektų didesnę NFU pripažinimą, turi įrodyti savo įgyvendinamo ugdymo kokybiškumą (European Youth Forum input to the Consultation on the Promotion and Validation of Non-formal and Informal Learning 2011). Todėl keliamas pagrindinis klausimas: kaip ugdyme, kurio svarbiausia kokybinė savybė yra neformalumas (savanoriškas dalyvavimas, ugdymo teikėjų įvairovė, proceso lankstumas, kontrolės, išorinio vertinimo ir dokumentavimo nebuvimas) galima siekti kokybės, kuri įprastai siejama su „procesų, daiktų ir reiškinių apibrėžtumu?“ (Jovaiša 2007, p. 116).

Tyrimo tikslas – atskleisti prieštaravimą tarp siekio gerinti jaunimo neformaliojo ugdymo kokybę ir kokybės gerinimo priemonių keliamos grėsmės esminiams neformaliojo ugdymo principams.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apibrėžti jaunimo neformalųjį ugdymą.
2. Aprašyti jaunimo neformaliojo ugdymo Lietuvoje problematiką.
3. Pateikti jaunimo neformaliojo ugdymo kokybės sampratą, išskirti kokybės kriterijus.
4. Analizuoti jaunimo neformaliojo ugdymo kokybės gerinimo priemones ir jų suderinamumą su jaunimo neformaliojo ugdymo principais.

Tyrimo objektas – jaunimo neformaliojo ugdymo kokybė.

Tyrimo metodai: literatūros analizė, jaunimo neformalųjį ugdymą apibrėžiančių tarptautinių ir nacionalinių organizacijų leidžiamų dokumentų turinio analizė. Tyrimui pasirinkti Europos Tarybos (*Council of Europe*), Europos Komisijos (*European Commission*), Europos jaunimo forumo (*European Youth Forum*) bei Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos (LiJOT) ir Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos dokumentai (rezoliucijos, nutarimai, pozicijos). Nagrinėjant organizacijų dokumentus buvo atliekama turinio analizė, išskiriami jaunimo neformaliojo ugdymo apibrėžimai bei principai, jaunimo neformaliojo ugdymo kokybės kriterijai, jie grupuojami ir interpretuojami, remiantis moksline literatūra.

Neformaliojo ugdymo tyrimai Lietuvoje telkiami į vaikų neformalųjį ugdymą (švietimą) ir suaugusiųjų neformalųjį ugdymą. Šie švietimo sistemos tyrimai vykdomi įvairiomis kryptimis: tiriamas prieinamumas (Kvieskienė, Petronienė 2007), dalyvavimas, plėtros tendencijos (Žemaitaitytė 2007), kokybė (Juškienė 2012), finansavimas (Viešosios politikos ir vadybos instituto atlikto tyrimo ataskaita 2008), andragogų profesionalizacija (Juozaitis 2008) ir kt. O jaunimo neformaliojo ugdymo tyrimų rasti sunku. Pirmiausia todėl, kad jaunimas, kaip specifinė amžiaus grupė, švietimo sistemoje nėra išskiriama. Jaunimo nuo 14 iki 18 metų neformaliojo ugdymo tyrimai patenka į vaikų neformaliojo švietimo tyrimus, o jaunimas nuo 19 iki 29 metų tiriamas drauge su suaugusiais ir jiems skirtu neformaliuoju švietimu. Visgi neformalusis ugdymas Lietuvoje nėra vien tik švietimo politikos dalis. Jis patenka ir į jaunimo politikos sritį, apibrėžiamas Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatyme (Žin. 2003, Nr. 119-5406) – jame pervadinamas jaunimo neformaliuoju ugdymu, ir taip dokumentuose atsiranda jaunimo sąvoka. Čia jaunimo neformalusis ugdymas neišplėstai nagrinėjamas darbo su jaunais žmonėmis tyrimuose (Juodeikaitė 2010), magistro darbuose, analizuojančiuose jaunimo NFU sąvoką jaunimo politikos kontekste (Dambrauskaitė 2012). NFU tyrimai jaunimo politikos srityje dar tik ieško savo vietos ir dažniau yra užgožiami geriau pažįstamų ir labiau formalizuotų ugdymo sistemų tyrimų. Europoje jaunimo neformaliojo ugdymo nepopuliarumą tarp tyrėjų siekia mažinti šį ugdymą remiančios organizacijos – finansuoja ne tik neformaliojo ugdymo veiklas, bet ir publikacijų leidybą, tyrimus, kurie apima įvairias su jaunimo neformaliuoju ugdymu susijusias temas: neformaliojo

ugdymo potencialą (Chisholm, Hoskins 2005), darbą su jaunimu (Coussée et al. 2012; Coussée et al. 2010), tarpkultūrinį mokymąsi (Lafraya 2011), kokybę (Fennes, Otten 2008), ugdytojams keliamus reikalavimus (Fennes, Otten 2008).

Jaunimo neformalusis ugdymas

Europos Taryba neformalųjį ugdymą sieja su mokymosi visą gyvenimą paradigma ir pabrėžia nevyriausybinų organizacijų (NVO) svarbą šio ugdymo plėtrai: „Neformalusis ugdymas yra integrali mokymosi visą gyvenimą koncepcijos dalis, leidžianti jauniems žmonėms ir suaugusiems įgyti ir palaikyti įgūdžius, gebėjimus ir požiūrius, kurie reikalingi prisitaikymui prie nuolat besikeičiančios aplinkos. Tai gali būti pasiekama asmeninėmis kiekvieno iniciatyvomis mokytis už formaliosios švietimo sistemos ribų. Svarbi neformaliojo ugdymo dalis yra įgyvendinama nevyriausybinų organizacijų, įsitraukusių į visuomeninį darbą ir darbą su jaunimu“ (Europos Tarybos Parlamento asamblėjos rekomendacija Nr. 1437 „Dėl neformaliojo ugdymo“ 2000). Jaunimo ir su jaunimu dirbančių organizacijų vaidmuo neformaliajame ugdyme ir šių organizacijų vykdomo ugdymo pripažinimas – svarbi Europos jaunimo forumo (EJF) darbo dalis. EJF neformalųjį ugdymą apibrėžia remdamasis ir apimdamas UNESCO, Europos Komisijos ir savo organizacijų narių taikomus apibrėžimus ir prieina konsensu: formalusis švietimas yra įprastai įgyvendinamas formaliojo švietimo institucijų, turi iš anksto nustatytą tvarką ir hierarchinę struktūrą, vedančią prie sertifikavimo. O neformalusis ugdymas vyksta šalia įprastos (pagrindinės) švietimo sistemos ir paprastai prie sertifikavimo neveda. Asmenys ugdyme dalyvauja savanoriškai ir mokydami atlieka aktyvų vaidmenį. Skirtingai nuo savaiminio mokymosi (angl. *informal education*), kuriame mokymasis vyksta mažiau sąmoningai, asmuo dažniausiai supranta, kad mokosi neformaliojo būdu (European Youth Forum 2003). Kitas EJF naudojamas jaunimo NFU apibrėžimas jį traktuoja kaip organizuotą procesą, kuris suteikia jauniems žmonėms galimybę tobulinti įgūdžius, ugdyti vertybes bei kompetencijas, kurios nėra tobulinamos formaliojo ugdymo (European Youth Forum 2005).

L. Chisholm (2005) neformalųjį ugdymą vadina „tiksliniu mokymusi, kuris yra savanoriškas, vyksta įvairiose aplinkose ir situacijose, kuriose mokymas ir mokymasis nebūtinai yra vienintelė ar pagrindinė veikla. Šios situacijos ir aplinkybės gali kisti, o užsiėmimai organizuojami profesionalių mokymų vadovų arba savanorių. Užsiėmimai ar kursai yra suplanuoti, tačiau retai struktūruojami įprastais laiko tarpų ar dalykinio turinio principais. Šios veiklos įprastai skirtos specifinėms tikslinėms grupėms, tačiau mokymosi pasiekimai bei rezultatai yra retai dokumentuojami ar vertinami įprastais, matomais būdais“ (Chisholm 2005). Dera atkreipti dėmesį, kad apibrėžime keletą kartų referuojama į „įprastus“ būdus. Tai patvirtina, kad neformalusis ugdymas apibrėžiamas per tai, ko nėra, ir lyginamas su formaliojo ugdymu, kuris yra įprastas ir gerai pažįstamas, taigi laikomas norma. Kad ugdymas ne visada yra pirminis vykdomų veiklų tikslas, patvirtina ir D. Colardyn ir J. Bjornavold (2004) naudojamas neformaliojo ugdymo apibrėžimas, kurį autoriai skolinasi iš Europos profesinio mokymo vystymo centro (*European Centre for the Development of Vocational Training*) parengto terminų žodyno (*Terminology of European education and training policy* 2008): neformalųjį mokymąsi (angl. *non-formal learning*) sudaro mokymasis, įtvirtintas suplanuotose veiklose; mokymasis nėra pagrindinis jų tikslas, tačiau mokomasis aspektas yra labai svarbus. Neformalusis ugdymas, autorių nuomone, besimokančiųjų yra apgalvotas ir sąmoningas (Colardyn, Bjornavold 2004). Taigi nagrinėjant jaunimo neforma-

lųjį ugdymą, yra kalbama apie dirbant su jaunimu organizuojamą ugdymą. Kad neformalusis ugdymas² dirbant su jaunimu nėra naujas reiškinys, rašo H. Fennes ir H. Otten (2008). Autorių teigimu, asmeninė pažanga, mokymasis grupėmis, interaktyvus, įtraukiantis ir eksperimentinis mokymasis yra seniai išplėtotos neformaliojo ugdymo ir jaunimo mokymosi sudedamosios dalys. Jaunimo neformaliojo ugdymo tikslais autoriai įvardija asmeninių ir tarpasmeninių kompetencijų tobulinimą; humanistinių ir demokratiškų vertybių, požiūrių ir elgesio vietoj sausų žinių įgijimą. Šiuos tikslus, autorių nuomone, galima pasiekti asmeninio kontakto metu (angl. *face-to-face*) ir suderintu kognityviu, emociniu bei praktiniu mokymusi (Fennes, Otten 2008, p. 9). Autoriai daugiausia dėmesio skiria jaunimo NFU tikslams ir būdams juos pasiekti, taigi taikomus metodus arba ugdymo technologijas.

Intensyvus tarptautinių organizacijų darbas siekiant įtvirtinti neformalųjį ugdymą kaip patikimą formaliojo švietimo partnerį bei alternatyvų mokymosi būdą, duoda teigiamų rezultatų ir lemia neformaliojo ugdymo plėtrą ne tik tarptautiniu darbo su jaunais žmonėmis lygiu, bet neretai yra perkeliamas ir į nacionalinę politiką. Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe ir prisijungus prie tarptautinių organizacijų veiklos, neformaliajam ugdymui pradėta teikti vis didesnė svarba, o tarptautinių organizacijų siūloma neformaliojo ugdymo samprata buvo pradėta adaptuoti Lietuvoje.

Atkūrus 1990-aisiais metais Nepriklausomybę, Lietuvoje susidarė paini situacija reglamentuojant neformalųjį ugdymą. Dėl to iki šiol kyla neaiškumų, kas yra vadintina neformaliuoju ugdymu, neformaliuoju švietimu, papildomuoju ugdymu ir pan. ir kas už juos atsakingi. Visų pirma svarbu atkreipti dėmesį į Lietuvos Respublikos priklausymą skirtingiems politiniams dariniams ir perėjimą iš sovietinės sistemos į vakarietišką. D. Festeu ir B. Humberstone pažymi, kad didžiausias skirtumas tarp sąvokos „neformalusis ugdymas“ vartojimo yra Vakarų šalyse ir posovietinėse šalyse: „Rusijoje ir pokomunistinėse valstybėse neformalus mokymasis yra suprantamas kaip valstybės organizuojamas užklasinis ugdymas (*out-of-class education*). Tai yra siejama su sovietinių laikų pedagoginėmis praktikomis ir infrastruktūra“ (Festeu, Humberstone 2006: 5). Šios praktikos įvardijamos 2009-ųjų metų neformaliojo ugdymo koncepcijos projekte: „Sovietų Sąjungos, kurios dalis beveik 50 metų buvo ir Lietuva, švietimo sistema buvo orientuota į sistemai paklusnių asmenų mokymą. Tuo tarpu gebėjimų ir įgūdžių ugdymas tokioje visuomenėje nebuvo pageidaujamas. Nors šiuo metu yra vykdomos ugdymo turinio reformos, tačiau praktikoje dar gajus sovietinio švietimo, grindžiamo mokymo paradigma, nuostatos: ugdymas orientuotas į mokslinimą, kur mokiniai gauna daug žinių, tačiau nėra mokomi tas žinias pritaikyti savo gyvenime, nėra ugdomos jų vertybinės nuostatos, laimingam ir sėkmingam gyvenimui būtini socialiniai ir asmeniniai gebėjimai.“ (Neformaliojo ugdymo koncepcijos projektas 2009). Kad Lietuvoje nėra distinkcijos tarp neformaliojo ir papildomo ugdymo ir kad pastarasis yra sovietmečio palikimas, kalbama ir Europos Tarybos ekspertų parengtoje jaunimo politikos Lietuvoje ataskaitoje (Breen et al. 2001). Siekiant išlaikyti ugdymo už formaliojo švietimo programų tradiciją ir integruoti naują, vakarietišką požiūrį, perėjus iš vienos sistemos į kitą, pradėjo rasti daug terminų, kurie geriau arba blogiau apibūdino procesus ar sistemą, kuri tuo pat metu buvo reformuojama ir iš dalies kūrėsi iš naujo. „Lietuvai kurti neformaliojo ugdymo sistemą trukdo tai, kad ji neturi tokių neformaliojo ugdymo tradicijų kaip Vakarų Europos šalys“, teigiama Neformaliojo ugdymo koncepcijos projekte (2009). Galima daryti prielaidą, kad stringant seno ir naujo

² Publikacijose anglų kalba *education* dažniau vartojamas siekiant apibūdinti sistemą (Lietuvoje būtų švietimo sistema), o *learning* – kalbant apie ugdymo procesą.

požiūrių į neformalųjį ugdymą integracijai, šio ugdymo reguliavimas buvo padalytas švietimo politikos sričiai ir jaunimo politikos sričiai, kuri yra socialinės politikos dalis. Švietimo politikoje ugdymas ne pagal formaliojo švietimo programas buvo pavadintas „neformaliuoju švietimu“ ir išlaikė stiprias tradicijas turintį meninį, sportinį švietimą, kuriuo įprastai siekiama meistriško, o šio švietimo vykdymas ne bendrojo lavinimo švietimo institucijose suponavo, kad tai turi būti vadinama neformaliuoju švietimu. O vakarietiškoji tradicija, kurios laikantis neformalusis ugdymas priskiriamas nevyriausybinų organizacijų kompetencijai, imtasi plėtoti jaunimo politikos srityje. Kol švietimo sistemoje ieškoma, kaip integruoti senąjį neformaliojo ugdymo aiškinimą ir naująjį, vakarietiškojį požiūrį, remdamiesi poreikiu išskirti jaunimą kaip atskirą amžiaus grupę, Lietuvos jaunimo politikos formuotojai į šią politiką įtraukia neformalųjį ugdymą, pavadinę jį jaunimo neformaliuoju ugdymu. Lietuvos jaunimo organizacijų taryba į dėmesio jaunimui trūkumą švietimo sistemoje reaguoja teigdama, jog „aktuali jaunimą išskirti kaip atskirą neformaliojo ugdymo tikslinę grupę, nes jos ugdymas – dėl ypatingų tikslų ir poreikių skiriasi nuo vaikų ir suaugusiųjų ugdymo. Neformalusis ugdymas dėl savo ypatingo pobūdžio, leidžiančio laisvai plėtotis žmogaus iniciatyvai ir dirbtinai neįreminantis asmens, yra ne tik vaikams ir suaugusiems, bet ypač jaunimui skirta metodika“ (Lietuvos jaunimo organizacijų taryba 2008). Neformalusis ugdymas yra viena iš dviejų pagrindinių šiuolaikinės jaunimo politikos kryptų. JRD prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (SADM) leidinyje „Jaunimo politika Lietuvoje“ (2010) neformalusis ugdymas yra laikomas tapačiu darbu su jaunimu / jaunimo veikla, teigiant, kad tai – „neformalus jaunimo ugdymas(is), kuriuo siekiama sudaryti sąlygas jauniems asmenims mokytis iš patirties ir eksperimentuoti“ (JRD prie SADM 2010). Jaunimo politikos pagrindų įstatyme ugdymas, kurį įgyvendina jaunimo organizacijos, vadinamas neformaliuoju ugdymu (Žin. 2003, Nr. 119-5406). Taigi pagrindinių jaunimo politikos veikėjų dokumentuose bei jaunimo politiką reglamentuojančiuose teisės aktuose sinonimiškai vartojamos sąvokos „neformalusis ugdymas“, „jaunimo neformalusis ugdymas“, „jaunimo veikla“, „darbas su jaunimu“ (Lietuvos jaunimo organizacijų taryba 2008; JRD prie SADM 2010; Žin. 2003, Nr. 119-5406). Dėl jaunimo kaip socialinės grupės ugdymo poreikių specifiškumo jaunimo neformalusis ugdymas jaunimo politikos srityje yra reglamentuojamas atskirai nuo likusio neformaliojo švietimo, kuris yra švietimo sistemos dalis. Galima daryti prielaidą, kad dėl neformaliojo ugdymo reiškinio naujumo, menko švietimo ir jaunimo politikos sistemų bendradarbiavimo ir pozicijų nederinimo, dažno vertinių iš kitų kalbų vartojimo kyla sumaištis dėl terminų tikslumo, sinonimiškai vartojamos sąvokos, kurių turinys skirtingas (pavyzdžiui, ugdymas ir švietimas) ir pan.

Kaip minėta, Lietuvoje jaunimo neformalusis ugdymas yra integrali jaunimo politikos dalis. Jaunimo neformalusis ugdymas yra apibrėžiamas vieninteliame valstybiniu lygmeniu patvirtintame įstatyme – Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatyme (2003), kuris numato, kad „jaunimo neformaliojo ugdymo paskirtis – ugdyti sąmoningą asmenybę, sugebančią atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime, taip pat plėtoti jauno žmogaus socialines kompetencijas“ (Žin. 2003, Nr. 119-5406). Visgi jaunimo NFU bruožai, principai ar įgyvendinimo būdai įstatyme nenurodomi. Paminima, kad „jaunimo neformalųjį ugdymą vykdo jaunimo organizacijos, kiti fiziniai ar juridiniai asmenys“ (Žin. 2003, Nr. 119-5406). Remiantis tuo pačiu įstatymu, „jaunimo organizacija – įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka įregistruota visuomeninė organizacija ar asociacija, kurioje ne mažiau kaip 2/3 narių sudaro jauni žmonės ar visuomeninės jaunimo organizacijos ar asociacijos“ (Žin. 2003,

Nr. 119-5406). Tiesa, „kiti fiziniai ir juridiniai asmenys“ nekelia jaunimo NFU teikėjams jokių reikalavimų ir suteikia laisvę neformaliojo ugdymo teikėju tapti bet kokią išsilavinimą ar bet kokią patirtį turinčiam asmeniui, kuris mano galįs vykdyti ugdymą.

Jaunimo politikos pagrindų įstatymas (2003) iki šiol yra vienintelis teisiškai įpareigojantis dokumentas, kuriame reglamentuojamas jaunimo NFU. Rekomendacinio pobūdžio dokumentų, kuriuose būtų brėžiamos jaunimo NFU gairės, taip pat nėra vienas – Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos 2008-aisiais metais paskelbta pozicija „Dėl jaunimo neformaliojo ugdymo sampratos ir įgyvendinimo“, kurioje nurodoma, jog Lietuvoje, apibrėžiant jaunimo NFU, vadovaujamosi tarptautinių organizacijų – Europos Tarybos ir Europos jaunimo forumo – neformaliojo ugdymo apibrėžimais.

Tarptautinių organizacijų (Europos Tarybos, Europos jaunimo forumo, UNESCO) leidžiamuose dokumentuose, skelbiamose pozicijose, užsakomosiose studijose ir kt., siekiant apibrėžti jaunimo neformalųjį ugdymą, ne kartą minimi specifiniai jaunimo NFU principai, atskiriantys šį ugdymą nuo formaliojo švietimo bei savaiminio mokymosi. Lietuvos jaunimo neformaliojo ugdymo asociacijos (LiJNA) interneto svetainėje atkreipiamas dėmesys į tai, kad „jaunimo neformalų ugdymą iš kitų veiklų su jaunu išskiria specifiniai metodiniai principai, kurių visuma ir leidžia pasiekti jaunimo neformaliau ugdyme keliamus tikslus“ (Lietuvos jaunimo neformalaus ugdymo asociacijos interneto svetainė). Šiuose principuose ryškėja jaunimo NFU kontūrai, kurie padeda atpažinti tokį jaunimo ugdymą ir išskirti jį iš kitų ugdymo ar jaunimo veiklos formų. Remiantis 2008-aisiais metais pasiektu didžiausių Lietuvoje veikiančių jaunimo organizacijų susitarimu, jaunimo neformaliojo ugdymo principai yra šie: savanoriškumas, savarankiškumas, orientacija į jaunimo mokymosi poreikius, aktyvus dalyvavimas, sąmoningumas, visapusiškas ugdytinio įtraukimas į ugdomąjį procesą, mokymasis iš patirties, saugi aplinka, lygiavertis santykis tarp ugdytojo ir ugdytinio, į procesą orientuotas ugdymas, į grupės procesą orientuotas ugdymas (ugdymasis) (Lietuvos jaunimo organizacijų taryba 2008)³.

Apžvelgiant LiJOT ir LiJNA išskirtus jaunimo NFU bruožus, ryškėja kelios grupės principų pagal jų taikymo sritį: 1) principai, apibūdinantys ugdytinio vaidmenį; 2) principai, apibūdinantys ugdytojo veiklą; 3) taisyklės, kaip organizuoti mokymosi procesą, apibūdinančios proceso organizavimą bei metodus, kurie kreipia į ugdytojo veiklą, nes jo atsakomybė yra šį procesą organizuoti ir parinkti metodus. Kadangi daugelis LiJOT pozicijoje „Dėl jaunimo neformalaus ugdymo sampratos ir įgyvendinimo“ (2008) įvardijamų jaunimo NFU bruožų kartojasi, neformaliojo ugdymo bruožai arba principai⁴ gali būti redukuojami iki šių:

1. Ugdymo centre yra ugdytinis, kuriam suteikiama galimybė pačiam išsikelti ugdymo(si) tikslus, pasirinkti mokymosi formą, laiką ir erdvę.
2. Ugdytojas yra lygiavertis ugdytiniui ir jam padeda ugdymo(si) procese, sudarydamas tinkamas sąlygas ir parinkdamas metodus.
3. Ugdymo procesas organizuojamas taip, kad užtikrintų intelektualinį, emocinį ir fizinį ugdytinio įsitraukimą.

³ LiJOT pozicijoje ir LiJNA interneto svetainėje pateikiami neformaliojo ugdymo principai ir jiems apibūdinti vartojami terminai yra kvestionuoti ir nebūtinai vartojami tiksliai. Remiantis šaltiniais stengtasi išlaikyti kuo daugiau autentiškumą.

⁴ Nors terminai „bruožai“ (savybė, ypatybė) ir „principai“ (teorijos pagrindas arba požiūris į reiškinį) turi skirtingą reikšmę, Lietuvos organizacijų dokumentuose ir skelbiamose publikacijose jie vartojami sinonimiškai.

Jaunimo neformaliojo ugdymo kokybės gerinimas ir kontrolė

Kokybės terminas ugdymo ir švietimo kontekste vartojamas gana neseniai ir į ugdymą yra atėjęs iš vadybos. Terminų (kokybė, paklausa, pasiūla, standartai, paslaugos teikėjas ir kt.) perkėlimą iš verslo srities į ugdymo sritį galima aiškinti globalizacijos, liberalizmo ir kapitalizmo įsigalėjimu visuomenėse, kuriose lieka mažiau vertybinių pasirinkimo kriterijų, o juos pakeičia laisvosios rinkos jėgos, besiremiančios konkurencija, kaina, nauda ir skaičiavimu. Anot J. Brennano, kokybės sąvoka į dabartinę visuomenę yra įsiskverbusi taip stipriai, kaip postmodernizmas ar masinė kultūra, ir yra vartojama apibūdinti bet kokiam realybės reiškiniui (Brennan 1997, p. 2). Literatūroje galima rasti įvairių kokybės apibrėžimų, tačiau daugelio jų turinys yra panašus: „kokybė gali būti apibrėžta kaip lūkesčių atitikimas“ (Barczyk 1999, p. 84), „kliento reikalavimų tenkinimas ir viršijimas“ (Želvys 2003), „standartų ir specifikacijų reikalavimų“ atitikties, tinkamumas naudoti, klientų poreikių patenkinimo laipsnis (Ruževičius 2006, p. 20). Ugdymo vadyboje daug dėmesio skiriama kokybės kontrolei, kuri yra tapatinama su kokybės užtikrinimu, o šis, savo ruožtu, su kokybės gerinimu. Taigi nagrinėjant ugdymo kokybės gerinimą, privalu atkreipti dėmesį į šiam procesui būdingas autoritarines tendencijas, kurios sietinos su išoriniu vertinimu, veiklos kontrole ir standartizavimu.

Autoritarinė kokybės gerinimo ir užtikrinimo priemonių prigimtis

Į standartus galima žvelgti dvejopai: viena vertus, jų nustatymas užtikrina, kad bus pasiekta bent minimali proceso ar rezultatų kokybė, kita vertus, įvedant standartus, kurių vykdytojai turi siekti, užkertamas kelias laisvai rinktis ir kūrybiškai organizuoti ugdymo procesą. Pirmuoju požiūriu remiasi R. Laužackas, teigdamas, kad standartai „padeda užtikrinti mokymo kokybę. Standartai visuomet išreiškia mokymo orientyrus, užduotis, idealus, kurių yra siekiama mokymo procese. Jie nustato <...> kokybės kriterijus“ (Laužackas 2000, p. 38). O R. Želvys teigia, kad kriterijų, standartų, metodų kokybei įvertinti kūrimas yra pirmasis kontrolės proceso etapas. Taigi šiuo atveju kokybės užtikrinimas yra siejamas su kontrole, kaip ir veiklos kokybės įvertinimas, nustatymas, ar atitinka veiklos kokybės kriterijus, bei koreguojantys veiksmai, atliekami nustatčius, kad veiklos kokybė neatitinka nustatytų ar pasirinktų kriterijų (Želvys 2003). Kontrolę su veiklos gerinimu (taigi ir kokybės tobulinimu) sieja ir L. Jovaiša, teigdamas, kad kontrolė – valdymo funkcijų sistema, susidedanti iš tikrinimo, vertinimo ir koregavimo. Pedagoginio darbo ir mokinių veiklos kontrolė turi skatinti savikontrolę ir pastangas tobulinti veiklą, savo santykius su aplinka. Be kontrolės neįmanoma tobulinti ne tik vykdymo, bet ir valdymo (Jovaiša 2007, p. 124). Kontrole plačiaja prasme gali būti vadinamas vertinimas, auditas, priežiūra ir pan. Anot T. Bulajevos, „tradiciškai žodis „kontrolė“ siejamas su autoritariniu, daugiausia – išoriniu vertinimu. Dėl to jis dažnai keičiamas kitais terminais: kokybės laidavimas ar kokybės užtikrinimas, inspektavimas, priežiūra, atestavimas, auditas, stebėseną (monitoringas)“ (Bulajeva 2007). Visgi terminų keitimas vargu ar gali keisti faktą, kad vykdomą veiklą siekiama įreminti, kontroliuoti ar apibrėžti jos ribas – kas šias ribas peržengia, yra nekokybiška, taigi neturėtų būti praktikuojama.

Jaunimo neformaliojo ugdymo kokybiškumo samprata: kokybės kriterijų kilmė ir validumas. Remiantis tyrėjų (Fennes, Otten 2008; Chisholm 2006) mintimis apie jaunimo

neformaliojo ugdymo kokybės kriterijų kilmę, kokybišką jaunimo NFU galima apibrėžti trimis būdais:

- 1) kokybiškas jaunimo neformalusis ugdymas yra įgyvendinamas laikantis jaunimo NFU principų;
- 2) kokybiškas jaunimo neformalusis ugdymas atitinka tarptautinių ir nacionalinių organizacijų nustatytus kokybės standartus;
- 3) kokybiškas neformalusis ugdymas atitinka programai keliamus reikalavimus.

Jaunimo NFU bruožai kaip kokybės kriterijai. Jaunimo neformaliojo ugdymo bruožai ir metodiniai principai pristatyti ankstesniame skyriuje. Jeigu juos verstume jaunimo NFU kokybės kriterijais, tuos kriterijus reikėtų formuluoti taip:

- Jauniems žmonėms sudarytos sąlygos laisva valia pasirinkti, kokiose veiklose dalyvauti.
- Jauniems žmonėms sudarytos sąlygos patiems inicijuoti ir organizuoti veiklas.
- Taikoma metodų įvairovė, užtikrinanti kognityvų, emocinį ir praktinį ugdymą.
- Sukurta saugi ir iššūkiams pri(si)imti tinkama atmosfera / aplinka.
- Užtikrinamas lygiavertis ugdytojo ir ugdytinio santykis.
- Ugdymas orientuotas į procesą.
- Ugdymas vyksta grupėje (Lietuvos jaunimo organizacijų taryba 2008; Council of Europe Youth Directorate 2000).

Iš tokio jaunimo neformaliojo ugdymo kokybės aiškinimo ryškėja, kad būtent jaunam žmogui suteikiama laisvė ir yra pagrindinis jaunimo NFU kokybės kriterijus. Visgi ugdymo principų tapatinimas su kokybės kriterijais yra kvestionuotinas, ypač atsižvelgiant į tai, kad remiantis kriterijais kokybė turėtų būti matuojama, o šiuo atveju apie kokybės indikatorius nekalbama, veikiau brėžiamos kokybiško neformaliojo ugdymo gairės. Laikantis pozicijos, kad indikatoriais, kriterijais, vertinimu, kontrole ir priežiūra grįstas kokybės apibrėžimas ir užtikrinimas trukdo siekti pagrindinių ugdymo tikslų ir verčia ugdymą besiele instrumentine veikla, kuriančia vienus produktus – ugdytinius, kokybiško jaunimo NFU gairių pristatymas leidžia organizatoriams patiems laisvai veikti ir vadovautis gairėmis, kuriant ir įgyvendinant ugdomąsias veiklas.

Tarptautinių ir nacionalinių organizacijų siūlomi kokybės kriterijai. Organizacijos, kurių vienas veiklos tikslų yra parama jaunimo neformaliojo ugdymo plėtrai ir / ar pripažinimo didinimui, savo dokumentuose numato, koks jaunimo NFU bus vadinamas geros kokybės ir kokiais kriterijais remiantis kokybė bus matuojama. Europoje šios organizacijos yra Europos Taryba ir Europos jaunimo forumas, o Lietuvoje jaunimo NFU kokybės kriterijus dokumentuose apibrėžti ėmėsi Lietuvos jaunimo organizacijų taryba. Organizacijų dokumentuose skelbiami kokybės kriterijai pateikiami chaotiškai, tačiau juos galima grupuoti pagal adaptuotą konteksto, indėlio, proceso ir rezultato (CIPO – *context, input, process, output*) modelį, kuris plačiai naudojamas ugdymo kokybės kontekste, šiuo atveju jungiant kontekstą ir indėlį į vieną grupę: struktūrų, procesų bei rezultatų ir poveikio kokybę (Gruber, Schloegl 2007 (cituota pagal Hennes, Otten 2008, p. 21), Baecker 2000 (cituota pagal Martišauskienė 2008)).

Europos Tarybos, Europos jaunimo forumo ir Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos dokumentuose išskiriami šie **struktūrų kokybę** indikuojantys kriterijai:

1. **Pakankami ištekliai:** „struktūriškai optimalios darbo sąlygos ir aplinka“ (ET 2007), „prieinami būtini ištekliai, jie yra naudojami tausoiant“ (EJY 2008), „veiklai užtenka išteklių, veiklai skirtos lėšos naudojamos efektyviai ir veiksmingai“ (LiJOT 2008).

2. **Ugdytojų kompetencijos:** „kompetentinga mokymų vadovų komanda“ (ET 2007), „ugdytojai yra parengti; ugdytojai yra pasirenę reaguoti į besikeičiančias aplinkybes“ (EYF 2008).

Proceso kokybė:

1. **Metodika:** „tinkamas neformaliojo ugdymo principų ir metodų taikymas“ (ET 2007), „parinkta metodika yra tinkama“ (EJF 2008), „veikla grindžiama pagrindiniais neformaliojo ugdymo principais ir metodais“ (LiJOT 2008), „ugdymo procesas ir rezultatai yra reflektuojami“ (EJF, 2008).
2. **Atliepiami poreikiai:** „tinkamas poreikių įvertinimas“ (ET 2007), „veikla atitinka bendruomenės poreikius (sociopolitinius, tikslinių grupių bei potencialių dalyvių ir ugdymo bei mokymo politikoje aptariamus prioritetus)“, „veiklos koncepcija kuriama ir planuojama atsižvelgiant į poreikius, nustatomus kompetentingos nuolat vykdomos poreikių analizės“ (LiJOT 2008); „besimokantieji gali paveikti ugdymo procesą“ (EYF 2008), „jaunimo poreikiai yra perkelti į NFU kontekstą“ (EYF 2008).
3. **Aiškūs tikslai:** „konkretūs, pasiekiami ir įvertinami tikslai“ (ET 2007), „veikla yra planuojama ir vykdoma išsikeltų tikslų rėmuose, tuo pačiu neatmetant galimybės sulaukti netikėtų rezultatų. Kriterijus apima socialinius ir ugdymo tikslus, dalyvius / ugdytinius, veiklos plano pobūdį ir struktūrą, pedagoginių metodų požymius“ (LiJOT 2008).
4. **Pasirengimas:** „adekvatus ir laiku atliekamas pasiruošimo procesas“ (ET 2007), „suplanuojami, paruošiami ir įgyvendinami tiek ugdymo, tiek organizaciniai veiklos aspektai“ (LiJOT 2008); „adekvati dalyvių atranka“ (ET 2007).
5. **Integruotas tarpkultūrinis mokymasis:** „integruotas požiūris į tarpkultūrinį mokymąsi“ (ET 2008), „į veiklą įtraukiami tarpkultūrinio mokymosi principai ir metodai“ (LiJOT 2008).
6. **Specifinių prioritetų atitikimas:** „Europos Tarybos ir Jaunimo ir sporto direktorato prioritetų atitikimas“ (ET 2007), „Organizacijos misija ir vertybės yra perkeltos į NFU kontekstą“ (EJF 2008), „veikla prisideda prie europinio lygmens jaunimo politikos tikslų“ (LiJOT 2008).
7. **Proceso vertinimas:** „adekvati, pasiekiami ir laiku tvarkoma dokumentacija“ (ET 2007), „nuodugnus ir atviras įvertinimo procesas“ (ET 2007), „veikla yra stebima ir vertinama“ (LiJOT 2008).

Poveikio / rezultatų kokybė:

1. **Tęstinumas:** „adekvati institucinė parama ir integruotos tęstinumo veiklos su projekto partneriais“ (ET 2007), „NFU programa yra sudaryta ilgalaikiai perspektyvai“ (EYF 2008).
2. **Matomumas:** „matomumas, inovacijos ir tyrimai“ (ET 2007), „veiklos rezultatai patvirtinami ir pristatomi“ (LiJOT 2008).
3. **Mokymosi rezultatai:** „skiriama dėmesio kompetencijų apibrėžimui ir mokymosi rezultatams“ (ET 2007).

Tiek tarptautinių organizacijų, tiek Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos, atstovaujančios 65 didžiausioms Lietuvoje veikiančioms jaunimo organizacijoms⁵, dokumentuose išsamiai aprašomi

⁵ Statistinių duomenų apie jaunimo ar su jaunimu dirbančias organizacijas Lietuvoje nėra. Šios organizacijos nėra atskirai apskaitomos, o priskiriamos NVO sektoriui, todėl negalima teigti, kad LiJOT įvardyti kokybiško

visi jaunimo NFU kokybės kriterijai, išskiriant jų sudedamąsias dalis ir netgi įtraukiant patarimus ugdomųjų veiklų organizatoriams. Šiuo atžvilgiu dokumentai labiau primena atmintinę dirbantiesiems su jaunimu, kuria naudojantis galima organizuoti neformaliojo ugdymo veiklas, vėliau įgyvendintas veiklas įsivertinti ir organizuoti tobulėjimą organizacijos viduje. Kitas kriterijuose ryškėjantis bruožas yra tas, kad kalbama tik apie projektinę veiklą, pavyzdžiui, minima dalyvių atranka, grupės įvairovės užtikrinimas ir pan., kurie prieštarauja jaunimo neformaliojo ugdymo savanoriškumo ir savarankiškumo principams, pagal kuriuos neformaliojo ugdymo veiklos yra atviros visiems norintiems jose dalyvauti. Taigi organizuodamas jaunimo neformaliojo ugdymo veiklas, kurios neretai yra finansuojamos projektinės veiklos pagrindu, ugdytojas turi atsižvelgti ne tik į ugdytinių išreiškiamus ugdymosi poreikius (kurie laikantis jaunimo NFU principų turėtų būti pagrindinis prioritetas), bet ir į ugdymo „užsakovo“ keliamus tikslus. „Užsakovo“ tikslai įprastai būna išreiškiami programų finansavimo kriterijuose.

Kokybė programų finansavimo aprašuose. Lietuvoje ir Europos kontekste bene didžiausia jaunimo neformaliojo ugdymo rėmėja yra programa „Veiklus jaunimas“, nuo 2014-ųjų metų pradžios tapusi programos „Erasmus+“ dalimi, todėl nagrinėjant jaunimo NFU kokybės kriterijus, reikėtų atkreipti dėmesį į šios programos prioritetus. Bendraisiais programos prioritetais įvardijami: nedirbančio jaunimo įtraukimas, sveika gyvensena, Europos pilietiškumas, jaunų žmonių dalyvavimas, bendrųjų ir perkeliamųjų kompetencijų tobulinimas, skatinimas naudoti IKT, pripažinimo didinimas („Erasmus+“ programos vadovas 2014). Bendrieji programos prioritetai labiau nurodo kryptis, kuriomis Europos Komisija nori matyti dirbant organizacijas, tačiau su kokybe tai turi nedaug bendro. Vis dėlto aptariamoms programoms vadove pateikiami kriterijai, indikuojantys gerą projekto kokybę. Jie skirstomi į:

- remiamasi neformaliojo ugdymo ir savaiminio mokymosi principais (veiklose dalyvaujama savanoriškai, jauni žmonės ir jaunimo darbuotojai aktyviai įsitraukia į projekto planavimą, parengimą, įgyvendinimą ir įvertinimą, mokymosi veiklos vyksta įvairiuose kontekstuose, užsiėmimai yra vykdomi su profesionalų arba savanorių (jaunimo darbuotojų, mokymų vadovų ir kt.) parama, užsiėmimai dokumentuojami sričiai tinkamais / įprastais būdais);
- veiklos planuojamos iš anksto ir remiasi dalyvavimą užtikrinančiais metodais (sukuriamą erdvę dalyviams keistis nuomonėmis ir aktyviai įsitraukti į veiklas, vengiama pasyvaus klausymosi; leidžiama dalytis savo patirtimis ir siekiama jaunų žmonių įgalinimo; sukuriamą erdvę dalyviams reflektuoti savo patirtis ir mokymąsi; jaunimui užtikrinama galimybė daryti įtaką sprendimams);
- veiklose atliepiama tarpkultūrinė ir Europos dimensija (diskutuojama visai Europai aktualiomis temomis; skatinama atrasti panašumų tarp skirtingų tautybių žmonių; metamas iššūkis diskriminacinėms ir nelygybę skatinančioms pažiūroms; skatinama pagarba kultūrų įvairovei ir kovojama su rasizmu ir ksenofobija).

Išsamiai pristatomi kriterijai, pagal kuriuos bus vertinami projektai, leidžia planuojantiems ugdomąsias veiklas įvertinti savo galimybes siekti šių reikalavimų, taip pat informuoja projektų rengėjus, kad jei neatitiks kriterijų, jų veikla nebus finansuojama. Taigi vadovautis kriterijais yra

neformaliojo ugdymo kriterijai bus taikomi visose NVO, kurios organizuoja neformaliojo ugdymo veiklas. Tos organizacijos, kurios LiJOT nepriklauso ir dėl kriterijų nesitarė, gali laisvai rinktis, kaip organizuoti ugdomąsias veiklas.

privalu, t. y. tam tikra prasme veiklos yra standartizuojamos, nes visi projektai turi atitikti tuos pačius, iš anksto iš išorės (programos) nustatytus kriterijus. Pažymėtina, kad iki 2013-ųjų metų veikusios programos „Veiklus jaunimas“ vadove (2013) surašytuose patarimuose „Kaip parengti gerą projektą“ apie pasiekimų dokumentavimą užsimenama nebuvo, o dokumentavimo įtraukimas į kokybiškos veiklos indikatorius rodo, jog neformaliojo ugdymo ir darbo su jaunimu veiklų formalizavimosi tendencijų yra.

Lietuvoje jaunimo NFU veiklas taip pat remia Jaunimo reikalų departamento finansuojamos programos. Viena jų – „Lietuvos–Lenkijos jaunimo mainų fondo“ programa. Ši programa „finansuoja Lietuvos ir Lenkijos jaunimo mainus, renginius, susitikimus, projektus, kuriuos rengia ir įgyvendina organizacijos, skatinančios abiejų šalių jaunimo mainus bei įvairias iniciatyvas“ (Lietuvos–Lenkijos jaunimo mainų fondo interneto svetainė). Kaip ir programoje „Veiklus jaunimas“, čia taikomi panašūs finansavimo kriterijai: „1) vykdant projektą turi būti užtikrintas aktyvus jaunų žmonių dalyvavimas visuose projekto etapuose; 2) teikėjas bei projekto partneris turi aktyviai ir lygiavertiškai prisidėti prie visų projekto etapų įgyvendinimo; 3) projekto metu turi būti užtikrintas projekto dalyvių tarpkultūrinis mokymasis; 4) vykdant projektą turi būti taikomi neformalaus ugdymo metodai, užtikrinantys projekto dalyvių ugdymą(si); 5) projekto pasirėngimo ir vykdymo metu turi būti taikomi jaunimo projektų valdymo metodai“ (www.jrd.lt)⁶.

Jaunimo neformaliojo ugdymo kokybės kriterijai gali būti suprantami keleriopai: viena vertus, tai yra neformaliojo ugdymo principai, kuriais nesivadovaujant a) veikla nevadintina kokybiška; b) veikla nevadintina neformaliojo ugdymu. Kita vertus, tai – tarptautinių ir nacionalinių organizacijų parengti kriterijų ir standartų sąrašai, kuriais vadovaudamiesi ugdymo organizatoriai gali įsivertinti savo veiklą ir ją gerinti. Trečia, programų finansavimo kriterijuose atsirandantys neformaliojo ugdymo kriterijai yra taikomi trumpalaikiai veiklai, juose aiškiai išreikšti finansavimo teikėjo organizacijos tikslai ir vertybiniai požūriai, kurie negalėtų būti taikomi visam jaunimo neformaliajam ugdymui apskritai. Taigi jaunimo NFU taikomus kokybės kriterijus galima skirstyti ne tik pagal jų atsiradimo šaltinį, bet ir išskirti kriterijus ir standartus, kurių savo darbe visada turi siekti su jaunimu dirbančios organizacijos, ir kriterijus, kurie kinta – priklauso nuo organizacijos, kuri šiuos kriterijus nubrėžė. Pirmieji tokio skirstymo kriterijai gali būti vadinami formos kriterijais, o antrieji – turinio, nes organizacijos, finansuojančios atitinkamus NFU projektus, siekia ne tik plėtoti šį ugdymą, bet ir įtvirtinti savo organizacijos atstovaujamas vertybes. Vis dėlto svarbu pažymėti, jog visose kokybės kriterijų grupėse atsispindi jaunimo NFU metodiniai principai, kurie yra skirti jaunimui išlaisvinti ir sąmoningai bei savarankiškai asmenybei ugdyti.

Poreikis gerinti jaunimo neformaliojo ugdymo kokybę *versus* poreikis ugdymą kontroliuoti

Ugdymo kokybės siekis yra vienas žingsnių didinant pasitikėjimą neformaliojo ugdymu, kaip svarbiu ugdymo veiksmu, ir siekiant jo pripažinimo asmeniniu, socialiniu, politiniu ir formaliuoju lygiu. Europos jaunimo forumo pateiktoje pozicijoje teigiama, kad jaunimo organizacijos ir institucijos tam, kad pasiektų geresnio NFU pripažinimo, turi nusibrėžti schemą, kaip kokybė bus užtikrinama (European Youth Forum input to the consultation on the promotion and validation

⁶ Jaunimo reikalų taryba. Prieiga per internetą: <http://www.jrt.lt> [žiūrėta 2014 02 07].

of non-formal and informal learning 2011). Apie jaunimo NFU kokybės ir šios ugdymo formos pripažinimo sąsajas kalba ir H. Schild: „Kokybės tobulinimas ir užtikrinimas dirbant su jaunuimu ir neformaliajame ugdyme yra svarbiausias daugybės jaunimo projektų taškas ir nepriklauso nuo to, Europos, valstybės, regiono ar vietos lygmeniu šie projektai yra įgyvendinami. Tokie projektai yra būtini tam, kad būtų stiprinamas pasitikėjimas darbu su jaunuimu ir jo galimybėmis puoselėti bendrųjų kompetencijų ugdymą“ (Schild 2012). Vis dėlto vykdamas jaunimo politiką, kur neformalusis ugdymas yra įgyvendinamas darbo su jaunais žmonėmis kontekste, kokybės gerinimo ir užtikrinimo klausimas yra komplikuoatas dėl šiame skyriuje aprašytų kokybės vertinimo ir užtikrinimo sąsajų su kontrolės mechanizmais bei laikymusi griežtų standartų, kurie yra sunkiai suderinami su pagrindiniais neformaliojo ugdymo principais – laisve, lankstumu ir mažu formalizavimu. Iš apibrėžtų jaunimo neformaliojo ugdymo kokybės kriterijų matyti, kad yra skirtingų jaunimo NFU kokybės aiškinimų: vieni jaunimo NFU kokybę sieja su šio ugdymo metodiniais principais, taip įrodydami, kad tarp laisvės ir kokybės yra dedamas lygybės ženklas; kiti renka si kokybės kriterijus apibrėžti rekomendacinio pobūdžio dokumentuose, taip sukurdami įrankį, kuriuo gali naudotis jaunimo NFU organizatoriai, siekdami, kad jų veikla būtų geros kokybės; trečia grupė kokybės kriterijų yra privalomojo pobūdžio ir numato bausmės faktorių šių kriterijų nesilaikant (veiklos, neatitinkančios nustatytų standartų, nefinansuojamos).

Įdomu, kad organizacijos, brėždamos jaunimo NFU standartus, kurie indikuoja, kokios jaunimo NFU veiklos būtų kokybiškos, labai trumpai užsimena (arba visai to nedaro), kaip ir kas turi matuoti, koku lygiu šių standartų yra pasiekta. LiJOT „Pozicijoje dėl jaunimo neformaliojo ugdymo sampratos ir įgyvendinimo“ (2008) nurodoma, kad „kokybei vertinti JNU veiklą organizatoriai ugdymo procesą turėtų aprašyti pagal nuosekliai ir aiškiai suformuluotus kokybės kriterijus. Kokybės vertinimas gali vykti keliais lygiais: I. Kokybę pagal sutartus kriterijus vertina pati organizacija, vertinimo rezultatus protokoluoja bei rezultatus naudoja proceso kokybės tobulinimui. II. Kokybę vertina išoriniai vertintojai – JNU ekspertai. Juos gali užsakyti programų finansuotojai / užsakovai arba organizacijos gali sutarti, kad teikia viena kitai išorinio kokybės vertinimo paslaugas“ (Lietuvos jaunimo organizacijų taryba 2008). Kaip minėta anksčiau, kokybės kriterijai jaunimo neformaliajame ugdyme kol kas dažniau yra rekomendacinio pobūdžio ir organizacijos, sutinkančios, kad būtent šie kriterijai apibrėžia, jog vykdoma veikla bus gera, gali pačios įsivertinti savo veiklą. O organizacijos, kurioms dokumentuose ar programose numatyti kokybės kriterijai atrodo svetimi, nėra įpareigosos jais vadovautis ir turi laisvą valią toliau dirbti kaip dirbusios. Tai galima sieti ir su neformaliojo ugdymo principais, skatinančiais lankstumą bei savanoriškumą, taigi ir savanoriškumą rinktis, kas organizacijoje bus vadinama kokybe (kokybės kaip susitarimo koncepcija). Visgi, kad išvengtų pliuralizmo ir priartėtų prie tarptautinių organizacijų arba institucijų apibrėžtų kokybės kriterijų, organizacijos imasi priemonių, kurios kokybę galėtų pagerinti. Įrodžius įgyvendinamo ugdymo kokybę, būtų galima priartėti prie platesnio jaunimo NFU pripažinimo.

Atsižvelgiant į pagrindinius jaunimo NFU principus, apimančius savanoriškumą, ugdytinių įtraukimą į ugdymo tikslų kėlimą, vykdytojų įvairovę ir kokybės kriterijų neprivalomumą, jaunimo NFU kokybe besirūpinantys veikėjai turi imtis kūrybiškų priemonių, kad būtų užtikrinta ugdytinių teisė gauti kokybišką produktą. Tam buvo įkurtas Europos jaunimo forumo Neformaliojo ugdymo kokybės užtikrinimo tinklas. Šis tinklas dirba trimis pagrindinėmis kryptimis: ekspertizė, gebėjimų tobulinimas ir politika. Tinklas remia savo narius – padeda jiems užtikrinti įgyvendinamo ugdymo kokybę ir gerinti kitų bendruomenės veikėjų supratimą apie ją (Non For-

mal Education Quality Assurance Network tinklapis). Europos Tarybos jaunimo direktoratas taip pat įgyvendina priemones, kurios turėtų padėti gerinti jaunimo NFU kokybę. Tai – dokumentų leidyba (teisinės bazės kūrimas), ugdytojų tinklo kūrimas, mokymų kursai ugdytojams, teminių publikacijų leidyba (Europos Tarybos interneto svetainė). Abiejų šių organizacijų priemonės, kuriomis galima gerinti jaunimo NFU kokybę, yra:

1. Teisinės bazės kūrimas ir tobulinimas.
2. Ugdytojų gebėjimų (kompetencijų) tobulinimas.
3. Parama tyrimams ir publikacijų leidybai.

Taigi, norint užtikrinti jaunimo neformaliojo ugdymo kokybę, turi būti siekiama garantuoti pagrindinių jaunimo neformaliojo ugdymo principų įgyvendinimą. Principų, kurie implikuoja savanoriškumą, laisvę ir sunkiai matuojamą poveikį. Siekiant užtikrinti laisvę, jos atributai tampa kokybės kriterijais. Šių kriterijų laikymasis gali būti organizacijos vidaus reikalas arba nulemti, kad suplanuotos veiklos bus finansuojamos. Labiau į ugdytojų arba ugdymo organizatorių sąmoningumą nukreiptos priemonės laiduoja ugdymo laisvumą, tačiau įsibėgėjantis kriterijų, standartų ir reikalavimų ugdytojams kūrimas leidžia kelti klausimą, kiek ilgai neformalusis ugdymas atsilauks prieš sistemos spaudimą formalizuotis, kaip tai nutiko formaliojo švietimo srityje, kur, siekiant geresnės ugdymo kokybės, kuriamos ištosios organizacijos, turinčios inspektuoti, ar pasiekiami ugdymo standartai, ir kt. Kaip teigia A. Hargreaves, „standartais grindžiamos reformos turinys taip pat varžo ir grasina sunaikinti novatorišką nestandartinių mokomųjų dalykų ir nestandartinių mokyklų praktiką“ (Hargreaves 2008, p. 97). Todėl galima pagrįstai kelti klausimą, ar, siekdami geresnės jaunimo neformaliojo ugdymo kokybės ir platesnio ugdymo pripažinimo, jaunimo NFU formuotojai ir įgyvendintojai sugebės išlaikyti savo išskirtinumą, kūrybiškumą ir laisvę.

Išvados

Jaunimo neformaliajam ugdymui keliamas bendrasis tikslas – išlaisvinti asmenybę iš visuomenės jai primetamų apribojimų. Ugdant šio tikslo siekiama dirbant drauge su ugdytiniu, suteikiant jam galimybių savanoriškai pasirinkti veiklą, išsikelti ugdymosi tikslus ir, ugdytojo padedamam, tų tikslų siekti.

Europoje jaunimo neformalusis ugdymas yra stipriausiai remiamas Europos institucijų – jos prisideda prie jaunimo neformaliojo ugdymo diskurso formavimo, veiklų finansavimo, ugdytojų kompetencijų stiprinimo, paramos publikacijoms ir tyrimams ir kt. Lietuvoje neformaliojo ugdymo aiškinimui įtaką daro istorinė patirtis, nulemianti sąvokų „formalųjį švietimą papildantis ugdymas“, „neformalusis ugdymas“ ir „neformalusis švietimas“ samplaiką. Jaunimo neformalusis ugdymas, kitaip nei formalųjį švietimą papildantis ar neformalusis švietimas, yra jaunimo politikos dalis, kuri yra kuruojama Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Jaunimo neformalusis ugdymas jaunimo politikos kontekste kuriamas Europos Tarybos ir Europos Komisijos pavyzdžiu, todėl jaunimo neformaliojo ugdymo apibrėžimas, principai, bruožai, kokybės kriterijai ir kt. nėra nutolę nuo Europos institucijų skelbiamųjų.

Remiantis tyrėjų įžvalgomis, kokia yra jaunimo neformaliojo ugdymo kokybės kriterijų kilmė, kokybišką jaunimo NFU galima apibrėžti trimis būdais:

- a. kokybiškas jaunimo neformalusis ugdymas yra įgyvendinamas laikantis jaunimo NFU principų;

- b. kokybiškas jaunimo neformalusis ugdymas atitinka tarptautinių ir nacionalinių organizacijų nustatytus kokybės standartus;
- c. kokybiškas neformalusis ugdymas atitinka projektui / programai keliamus reikalavimus.

Siekis užtikrinti jaunimo neformaliojo ugdymo kokybę – tai siekis garantuoti, kad bus laikomasi jaunimo NFU principų, kurie apima ugdytinių laisvę rinktis ugdomasias veiklas, daryti įtaką tų veiklų įgyvendinimui.

Įvairiose srityse kokybės užtikrinimas ir tobulinimas yra pasiekiamas pasitelkiant kontrolę, kuri ugdyme, viena vertus, atliepia ugdytinio teisę gauti kokybišką ugdymą, antra vertus, pasižymi savybėmis, kurios nėra ir negali būti suderinamos su esminiais jaunimo NFU principais, todėl jaunimo NFU srityje kokybei tobulinti yra skirtos tokios priemonės, kurios iš dalies padeda vengti kontrolės didinimo: pirmoji yra teisinės bazės stiprinimas ir gali būti kritikuojama dėl ugdymo formalizavimo; antroji apima jaunimo darbuotojų kompetencijų tobulinimą ir turėtų būti vertinama teigiamai dėl to, kad pagrindinė atsakomybė už ugdymo kokybę tenka jo teikėjui; trečioji – parama tyrimams ir publikacijoms – labiau primena ugdymo pripažinimo ir pažinimo įrankį nei kokybės gerinimo priemonę. Visgi tinkamai panaudojus tyrimų metu gautus rezultatus, sudaromos prielaidos kokybei tobulinti ten, kur jos labiausiai reikia.

Analizuojant literatūrą paaiškėjo, kad jaunimo neformaliojo ugdymo kokybę galima apibrėžti pasitelkus pagrindinius jaunimo NFU principus, tarptautinių ir nacionalinių organizacijų nustatytus kokybės kriterijus bei projektinės veiklos finansavimo kriterijus. Pastarieji įpareigoja jaunimo NFU organizatorius iš anksto sudaryti ugdymo programas, numatyti, kokių rezultatų bus pasiekta, vertinti rezultatų pasiekimą ir už veiklą atsiskaityti. Taip sukuriama atsakomybė už ugdymo kokybę, tačiau privalomąją tvarka įvedamas kontrolės mechanizmas. Kitų dviejų grupių kokybės kriterijai yra deklaratyvūs, ugdymo organizatorių laisvai pasirenkami, todėl nesikertantys su neformaliojo ugdymo siekiu išlikti laisvam, turėti galimybę lanksčiai reaguoti į besikeičiančias aplinkybes, ugdytinių poreikius ir kt.

Nagrinėjant jaunimo neformalųjį ugdymą kol kas neįmanoma tyrimus lyginti tarpusavyje dėl jų fragmentiškumo ir išsamių tyrimų nebuvimo. Jaunimo neformaliojo ugdymo tyrimai jaunimo politikos ir darbo su jaunimu kontekste aktualūs ryškinant skirtumą tarp neformaliojo ir papildomojo ugdymo, kuris dėl istorinės regiono patirties yra sumišęs. Tad jaunimo neformaliojo ugdymo kokybės tyrimus galima lyginti su užklausinės, muzikos ir sporto mokyklų veiklos kokybės tyrimais. Ypač įdomu būtų nagrinėti skirtumus tarp kokybės apibrėžimų, įgyvendinimo principų ir jaunuolio ugdymosi krypčių. Atsižvelgiant į tai, kad ir darbas su jaunimu, ir jaunimo neformalusis ugdymas Lietuvoje vis dar yra naujas reiškinys, tikslinga tolesnius tyrimus planuoti šiomis kryptimis: jaunimo darbuotojų profesionalizacija, reikiamos kompetencijos, kompetencijų tobulinimo / pripažinimo struktūrų radimasis ir funkcionavimas; jaunimo darbuotojo kaip ugdytojo kompetencijos ir gebėjimas planuoti ir įprasminti jaunų žmonių ugdymo procesą; dirbant su jaunimu vykdomo neformaliojo ugdymo poveikis jaunam žmogui ilgalaikėje perspektyvoje; darbo su jaunimu poveikis visuomenės raidai.

LITERATŪRA

- Barczyk, Casimir C. 1999. *Visuotinės kokybės vadyba*. Vilnius: Eugrimas.
- Brennan, John L.; De Vries, Peter; Williams, Ruth., sud. 1997. *Standards and Quality in Higher Education*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Bulajeva, Tatjana. 2007. *Žinių ir kompetencijų vertinimas: kaip sukurti studentų pasiekimų vertinimo metodiką*. Vilnius: UAB „Petro ofsetas“.

- Chisholm, Lynne; Hoskins, Bryony; Glahn, Christian, sud. 2005. *Trading up: Potential and Performance in Non-Formal Education*. Starsbourg: Council of Europe.
- Chisholm, Lynne. 2005. Bridges for Recognition: Recognising Non-Formal and Informal Learning in the Youth Sector. Terminology Sheet. Prieiga per internetą: <http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/EKCYP/Youth_Policy/docs/Youth_Work/Policy/Bridges_for_recognition_n.pdf> [žiūrėta 2013 03 27].
- Colardyn, Danielle; Bjornavold, Jens. 2004. Validation of Formal, Non-Formal and Informal Learning: Policy and Practices in EU Member States. *European Journal of Education*, 39 (1). Prieiga per internetą: <http://www.competences.info/ibak/root/img/pool/docs/open/bjornavold_colardyn_example_en.pdf> [žiūrėta 2013 04 24].
- Council of Europe. 2007. Quality Standards in Education and Training Activities of the Directorate of Youth and Sport of the Council of Europe. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Training/Study_sessions/2007_Quality_standards_educ_training_en.pdf> [žiūrėta 2013 04 16].
- Council of Europe Youth Directorate. 2000. Towards a Revitalisation of Non-Formal Learning for a Changing Europe. Starsbourg. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Documents/2000_nonformal_learning_en.pdf> [žiūrėta 2013 04 29].
- Erasmus+ programos vadovas. 2014. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/documents/erasmus-plus-programme-guide_en.pdf> [žiūrėta 2014 03 19].
- Europos Tarybos Parlamento asamblėjos rekomendacija Nr. 1437 „Dėl neformaliojo ugdymo“. 2000. Prieiga per internetą: <<http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta00/erec1437.htm>> [žiūrėta 2012 06 19].
- Coussée, Filip; Verschelden, Griet; Van de Walle, Tineke; Mędlińska, Marta; Williamson, Howard, sud. 2010. *The History of Youth Work in Europe. Volume 2*. Strasbourg: Council of Europe.
- Coussée, Filip; Williamson, Howard; Verschelden, Griet, sud. 2012. *The History of Youth Work in Europe. Volume 3*. Strasbourg: Council of Europe.
- Dambrauskaitė, Kristina. 2012. Jaunimo politika: neformaliojo ugdymo diskursas, magistro darbas. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- European Youth Forum. „Policy paper on Recognition of non-formal education: Confirming the real competences of young people in the knowledge society“. 2005. Brussels. Prieiga per internetą: <http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/EKCYP/Youth_Policy/docs/Education_Training_Learning/Policy/NFE-2005.pdf> [žiūrėta 2013 04 29].
- European Youth Forum. „Policy paper on Youth organisations as non-formal educators – recognising our role“. 2003. Prieiga per internetą: <http://www.umki.hr/docs/Uloga_NGO_u_educaciji_mladih_EN.pdf> [žiūrėta 2013 04 29].
- European Youth Forum input to the Consultation on the Promotion and Validation of Non-formal and Informal Learning. 2011. Brussels. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/consult/vnfil/youth_en.pdf> [žiūrėta 2013 05 03].
- European Youth Forum. „Policy paper on non-formal education: A framework for indicating and assuring quality“. 2008. Prieiga per internetą: <http://www.jugendpolitikineuropa.de/downloads/4-20-2490/0009-08_NFE_FINAL.pdf> [žiūrėta 2013 02 10].
- Europos Komisija. „Veiklus jaunimas“ programos vadovas. 2013. Prieiga per internetą: <http://www.jtba.lt/UserFiles/File/Dokumentai13/Prog_vadovas_2013_lt-0416.pdf> [žiūrėta 2013 04 16].
- Europos Tarybos interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/dg4/youth/training/quality_nfe/quality_nfe_training_EN.asp> [žiūrėta 2013 05 08].
- Fennes, Helmut; Otten, Hendrik. *Quality in Non-formal Education and Training in the Field of European Youth Work*. 2008. Prieiga per internetą: <<http://www.salto-youth.net/downloads/4-17-1615/TrainingQualityandCompetenceStudy.pdf>> [žiūrėta 2013 02 20].
- Fennes, Helmut; Otten, Hendrik. *Qualitaet, Professionalitaet und Kompetenz fuer Nicht-formale Bildung und Training im Kontext Europaeisches Jugendarbeit*. 2008. Prieiga per internetą: <http://www.jugendfuereuropa.de/downloads/4-20-1212/Studie_10_end.pdf> [žiūrėta 2013 07 09].

- Festeu, Dorin; Humberstone, Barbara. 2006. *Non-Formal Education through Outdoor Activities Guide*. Buckinghamshire: European Institute for Outdoor Adventure Education and Experiential Learning.
- Hargreaves, Andy. 2008. *Mokymas žinių visuomenėje: švietimas nesaugumo amžiuje*. Vilnius: Homo liber.
- Jaunimo reikalų departamentas (JRD) prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (SADM). Jaunimo politika Lietuvoje. 2010. Vilnius: Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.
- Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Jaunimo politikos įgyvendinimo kokybės 53 Lietuvos savivaldybėse lyginamosios analizės ataskaita. 2013. Prieiga per internetą: <http://ijpp.lt/file/LYGINAMOJI_ANALIZE_1.pdf> [žiūrėta 2013 04 29].
- Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos interneto svetainė <www.jrd.lt> [žiūrėta 2013 03 19].
- Jovaiša, Leonas. 2007. Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis žodis.
- Juodeikaitė, Audronė. 2010. „Šiuolaikiniai neformalaus ugdymo kokybės siekiai socialinio darbuotojo veikloje, in *Šiuolaikinio specialisto kompetencijos: teorijos ir praktikos dermė. Tarptautinės mokslinės – praktinės konferencijos straipsnių rinkinys*. Kaunas: Kauno kolegija. Prieiga per internetą: <<https://ojs.kauko.lt/index.php/ssktpd/article/viewFile/74/67>> [žiūrėta 2013 05 25].
- Juozaitis, Aurimas Marijus. 2008. Suaugusiųjų mokytojų profesionalizacija tobulinant andragoginę veiklą: daktaro disertacija. Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2008~D_20081229_092449-38877/DS.005.0.01.ETD> [žiūrėta 2013 04 27].
- Juškienė, Giedrė. 2012. Neformaliojo ugdymo kokybės suvoktis ir vertinimas (atvejo analizė): magistro darbas. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
- Kvieskienė, Giedrė; Petronienė, Ona. 2007. Neformaliojo vaikų švietimo prieinamumas, *Socialinis ugdymas*, Nr. 3 (14). Prieiga per internetą: <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/neformalusis/failai/neformalus5/Kvieskiene_tyrimas_NVS_prieinamumas.pdf> [žiūrėta 2013 03 24].
- Lafraya, Susana. 2011. *Intercultural Learning in Non-Formal Education*. Strasbourg: Council of Europe.
- Laužackas, Rimantas. 2000. *Mokymo turinio projektavimas: standartai ir programos profesiniame rengime*. Kaunas: VDU profesinio rengimo studijų centras.
- Leonardo da Vinčio programos projekto „Improvement, Introduction and Harmonisation of Occupational Standards in the NEU. European Qualifications in Fashions&Beauty Sector“ leidinys *Kokybės užtikrinimo vadovas*. Kaunas, 2005.
- Lietuvos jaunimo neformalaus ugdymo asociacijos interneto svetainė <www.jnu.lt> [žiūrėta 2013 03 15].
- Lietuvos jaunimo organizacijų taryba. „Pozicija dėl jaunimo neformalaus ugdymo sampratos ir įgyvendinimo“. 2008. Prieiga per internetą: <<http://www.ljot.lt/lt/dokumentai/finish/19-pozicijos/324-pozicija-del-jaunimo-neformalaus-ugdymo-sampratos-ir-igyvendinimo>> [žiūrėta 2013 04 19].
- Lietuvos–Lenkijos jaunimo mainų fondo interneto svetainė <<http://www.LTPLjaunimas.lt>> [žiūrėta 2013 05 04].
- Lietuvos ir Lenkijos jaunimo mainų fondo lėšomis 2013 metais finansuojamų projektų konkurso nuostatai. 2012. Prieiga per internetą: <http://www.jrd.lt/uploads/finansavimo%20konkursai/2012_ltpl/2012_11_09_LT%20PL%20Fondo_nuostatai.pdf> [žiūrėta 2013 04 16].
- Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas, *Žin.* 2003, Nr. 119-5406.
- Martišauskienė, Dalia. Tėvų ir pedagogų požiūris į ikimokyklinio ugdymo paslaugų kokybę Kretingos lopšelyje-darželyje „Ąžuoliukas“. Prieiga per internetą: <http://www.su.lt/filemanager/download/6525/12_Martisauskiene.pdf> [žiūrėta 2013 04 11].
- Neformaliojo ugdymo koncepcijos projektas. 2009. Prieiga per internetą: <http://www.lvjc.lt/uploads/File/kiti/2009/neformaliojo_ugdymo_koncepcijos_projektas.doc> [žiūrėta 2012 06 19].
- Non Formal Education Quality Assurance Network tinklalapis: <<http://www.nfenetwork.eu/>> [žiūrėta 2013 05 03].

Ruževičius, Juozas. 2006. *Kokybės vadybos modeliai ir jų taikymas organizacijų veiklos tobulinimui*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Schild, Hanjo. 2012. From Pathways to Pathways 2.0, *Coyote*, 18, 7–11.

„Veiklus jaunimas“ programos vadovas. 2013. Prieiga per internetą: <http://www.jtba.lt/UserFiles/File/Dokumentai13/Prog_vadovas_2013_lt-0416.pdf> [žiūrėta 2014 03 19].

Viešosios politikos ir tyrimų institutas. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje: finansavimo alternatyvų analizė: tyrimo ataskaita. Vilnius: Danielius, 2008. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/tyrimai/es/VPVI%20studija%20Neformalusis%20svietimas.pdf> [žiūrėta 2013 04 27].

Želvys, Rimantas. 2003. *Švietimo organizacijų vadyba*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Žemaitaitytė, Irena. 2007. Neformalusis suaugusiųjų švietimas: plėtros tendencijos dabartinėje Europoje. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.

EDUCATION IN YOUTH WORK: IN SEARCH FOR QUALITY IN YOUTH NON-FORMAL EDUCATION

Justina Garbauskaitė-Jakimovska

Summary

The main focus of the article is put on the core principles of youth non-formal education (NFE) and their (non)compatibility with the need to improve and maintain the quality of NFE. The aim for quality is a priori legitimate in the liberal societies in all spheres of life. Nevertheless the means for quality improvement often have authoritarian, restrictive, formalising or standardising characteristics that are not compatible with main values, principles and aims of non-formal education: freedom, voluntarism and development of a conscious individual. The article describes the phenomenon of non-formal education in European and Lithuanian contexts, the concept and criteria of quality in non-formal education and existing practices for quality improvement are analysed.

Key words: youth non-formal education, quality, recognition, liberty.